

Un cleric cărturar astrist uitat: protopop stavrofor doctor Sebastian Stanca (1878-1947). Viața, activitatea și opera

A Forgotten Scholar Clergyman from Astra: Archpriest Doctor Sebastian Stanca (1878-1947). Life, Activity and Opera

*Mihai-Octavian Groza,
Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca*

Abstract

Through this micro-monograph, I tried to make a short review of the life and activity of the clergyman Sebastian Stanca, a figure virtually unknown to the general public. He has worked as a historian, theologian, poet, publicist, journalist, translator, politician (for a short period of time in the autumn of 1918), clergyman (as priest advisor after 1919 for the re-established Bishopric of Vad, Feleac and Cluj, a close acquaintance of Bishop Nicolae Ivan), etc. In this material we tried to apprehend the main biographical data (early years, family, education, etc.) as well as his contributions in various areas of Transylvanian cultural life.

Key words: *Transylvania, Sebastian Stanca, newspaper, church, culture.*

„Cărturarii sunt aleși de Dumnezeu ca să mângâie oamenii cu graiuri noi și cu povestiri frumoase și ca să le facă viața mai lină și mulțumirile mai adânci”¹. Un astfel de cărturar, ales de Dumnezeu, pe nedrept uitat de istorie, a fost preotul, istoricul, gazetarul, scriitorul, omul politic Sebastian Stanca (1878-1947), personaj revendicat de trei zone geografice diferite (județele Hunedoara, Alba și Cluj). Figura acestui cleric-cărturar este una interesantă și într-o egală măsură aproape necunoscută publicului larg, atât datorită penuriei de cercetări istorice dedicate vieții și activității acestuia (cu excepția unor mici micro-monografii, de factură romantică, care au la bază diferite informații furnizate de dicționare, enciclopedii, monografii locale și

---

¹ Tudor Arghezi, „Scrisul-vorbire cu cerneală”, în Idem, *Serieri*, volum VI, București, Editura pentru Literatură, 1964.

mai puțin o temeinică documentare arhivistică², semnate de cercetători precum Mircea Păcurariu, Florin Dobrei, Ioan Băndean etc.), cât și învățării într-un con de umbră, datorită activității desfășurate de fiul său, celebrul poet, dramaturg și regizor Radu Stanca. Pornind de la această afirmație, cu caracter constatativ, vom încerca, pe parcursul demersului nostru, creionarea unui mic medalion biografic printr-o reevaluare a surselor, care să constituie o umilă contribuție la cunoașterea vieții și activității acestui cleric-cărturar, care s-a făcut remarcat prin contribuția sa la îmbogățirea zestrei culturale a poporului român din Transilvania, la dezvoltarea vieții bisericești (prin contribuția adusă la reînființarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului), la modernizarea învățământului teologic, la promovarea și răspândirea culturii teologice etc.

Înainte de a intra în subiectul propriu-zis al studiului nostru, ne propunem realizarea unui scurt istoric al familiei Stanca, o familie cu origini în Sebeșul-Săsesc (astăzi municipiul Sebeș, județul Alba), care a dat comunității românești o serie de preoți și învățători care, prin misiunea lor de „apostoli ai satelor”, și-au adus aportul la luminarea poporului român. Originile familiei se pierd în negura vremii, unele surse menționând faptul că cel mai îndepărtat vlăstar al acestei familii a fost identificat în localitățile Vurpăr și Vințul de Jos, în susținerea acestei teorii fiind invocată existența, în Vințul de Jos, a așa-numitului „castel al doamnei Stanca”, fostă soție a domnitorului moldovean Aron Vodă (urmașii acesteia fiind împrăștiați în localitățile Sebeș, Alba-Iulia, Pian, Petroșani, Cluj, București etc.)³. Un prim membru al familiei Stanca, atestat de sursele consultate, a fost Ioan Stanca, cântăreț la biserica ortodoxă română din Sebeșul-Săsesc, ulterior preot în localitatea Pianul de Sus. Referitor la activitatea acestuia, precum și la mutarea familiei la Pianul de Sus, nepotul acestuia, Constantin Stanca, preciza următoarele: „[...] Murind preotul din parohia Sebeșului, poporul a cerut Consistoriului de la Sibiu ca să-l sfințească preot pe Ion Stanca, deoarece cunoaște rânduielile ca și un preot. Este cucernic, credincios, evlavios, cinstit. Mitropolitul Șaguna, care chiar trecuse prin oraș în drum spre Viena, a promis că, la întoarcerea lui de la Curte, îl va sfinți preot, ca

---

² Aceasta și datorită faptului că, până în prezent, cu excepția lucrărilor tipărite și a materialelor publicate de Sebastian Stanca în diverse periodice, nu deținem date concrete despre o posibilă arhivă personală a acestuia.

³ Livia Ciupercă, *Dominic Stanca. Studiu monografic*, București, Editura Universală, 2011, p. 17.

să satisfacă dorința poporului. Dar Șaguna a zăbovit cam mult la Viena și când a sosit la Sibiu, adversarii lui Stanca au prins de veste și au prezentat pe un altul ca să fie hirotonit. Astfel, s-au trezit credincioșii cu un preot nou, pe care majoritatea nu l-au dorit. Dar poporul nu s-a lăsat păcălit. O delegație de țărani, în frunte cu Ion Stanca, s-a prezentat în fața mitropolitului și a cerut ca să îplinească făgăduința. Abia acum a observat mitropolitul că făcuse o nedreptate și ca să repare greșeala, i-a dat lui Stanca o parohie în apropierea orașului Sebeș, la Pianul de Sus și l-a sfințit, trimițându-l acolo pe preot, cu promisiunea că-l va aduce în curând la Sebeș. Astfel, familia Stanca s-a mutat la Pianul de Sus, așteptând cu fermă speranță împlinirea solemnă a făgăduinței mitropolitului de a reveni acasă. Speranța a rămas speranță, căci mitropolitul murind, cel care i-a urmat nu a mai respectat promisiunea Marelui Vlădică”⁴. Fiul acestuia, preot la rândul său, Avram Stanca (1843-1916), fost secretar, în timpul studiilor teologice, al episcopului, mai târziu mitropolitului Andrei baron de Șaguna, colaborator al „crăișorului” Avram Iancu, a slujit, ca preot, în localitatea Vidra, apoi, ca protopop, în Petroșani, aici desfășurând un adevărat apostolat în vederea ridicării culturale a poporului român (prin înființarea și întreținerea unor școli confesionale), precum și în vederea edificării unor lăcașuri de cult (fiind ctitor al bisericii ortodoxe „Sfântul Nicolae” din Petroșani)⁵. A fost căsătorit cu Ioana Chirca (1856-1944), originară tot din Sebeșul-Săsesc, președintă a „Reuniunii Femeilor Române Greco-Ortodoxe din Petroșeni”, supranumită, de către Nicolae Iorga, „doamna Văii Jiului”, decorată, pentru întreaga activitate, cu ordinul „Meritul Cultural”⁶. Descendenții acestora, preotul Sebastian Stanca, medicii Dominic⁷ și Constantin Stanca⁸, vor continua opera începută de înaintașii lor, ducând renumele familiei mai departe.

---

⁴ Constantin Stanca, *Îngerul de pe cupolă. Memorii*, cuvânt înainte de Zoe Stanca, ediție îngrijită și cu postfață de Dumitru Velea, Petroșani, Editura Fundației Culturale „Ion D. Sârbu”, 1998, p. 14.

⁵ Ioan Velica, Carol Schreter, *Călătorie prin vârstele Văii Jiului. Istoria în date a Văii Jiului*, Deva, Editura Destin, 1993, pp. 44-45; Dumitru Peligrad, Emilian Budac, „Cronică de familie: Stănceștii”, în Sebastian Stanca, *Monografia istorico-geografică a localității Petroșeni din Valea Jiului*, ediție îngrijită de Dumitru Velea, Petroșani, Editura Fundației Culturale „Ion D. Sârbu”, 1996, p. 87.

⁶ Ștefan Nemeček, *Literatura hunedoreană (de la începuturi până în prezent). Scriitori din Valea Jiului*, volum II, Vulcan, Editura Realitatea Românească, 2008, p. 354,

⁷ *Ibidem*, pp. 354-355.

Sebastian Stanca s-a născut la data de 17 octombrie 1878, la Petroșani, în casa preotului Avram Stanca, de la care a moștenit dragostea de țară, de neam, de muncă și de cunoaștere, care i-a ghidat întreaga activitate culturală, bisericească și editorială. Și-a început studiile la Gimnaziul Evanghelic din Sebeș (1890-1893), după care a trecut la Liceul Ortodox „Andrei Șaguna” din Brașov (1893-1898), iar obârșia în „țara minerilor”, a celor care zi de zi coboară în subteran și își pun viața în mâinile Marelui Creator, l-a îndemnat să își îndrepte pașii spre biserică și spre preoție, urmând cursurile Seminarului Teologic Andreian din Sibiu (1898-1901)⁹.

Proaspăt absolvent, în 1901, a luat drumul Budapestei, înscriindu-se la Facultatea de Litere și Filosofie, din cadrul Universității din Budapesta, instituție care îi va conferi, în anul 1910, titlul de doctor, pentru o lucrare dedicată lui Timotei Cipariu (publicată în același an)¹⁰. Pentru un tânăr transilvănean ajuns într-un oraș străin, departe de familie și de melegurile natale, sentimentul dezrădăcinării, al pierderii identității a fost o realitate. Cu timpul, acest sentiment a dispărut, viața de student antrenându-l spre alte preocupări, alegerea cursurilor, găsirea unei gazde, diverse prietenii și distracții¹¹. În capitala Regatului Apostolic al Sfântului Ștefan, din care făcea parte și Transilvania din anul 1868, tânărul Sebastian Stanca a debutat ca literat, gazetar, la 3 octombrie 1901 punând bazele, împreună cu studentul Dionisie Stoica, gazetei „Poporul Român”¹², periodic care a apărut

---

⁸ *Ibidem*, pp. 352-354.

⁹ Maria Razba, *Personalități hunedorene. Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (secolele XV-XX). Dicționar*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Deva, Editura Emia, 2004, p. 523; Vasile Sava, „Doctor Sebastian Stanca”, în *Renașterea*, an XXV, 23 noiembrie 1947, număr 46-47, p. 1.

¹⁰ A se vedea: Sebastian Stanca, *Cipariu Timotheus: értekezés, Pertozsény, Muntyán Tivadar Könyunyomdájá*, 1910, pp. 3-70.

¹¹ Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 264; Idem, „Viața cotidiană a studențimii române de la universitățile din Austro-Ungaria”, în *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” Târgu-Mureș*, număr II, 1999, pp. 162-174.

¹² „Poporul Român”: periodic politic, social și economic, apărarea de 2-3 ori pe săptămână la Budapesta (1901-1911), apoi la Arad (1911-1914), cu o întrerupere în perioada ianuarie 1908-decembrie 1909, sub redacția responsabilă a lui Dimitrie Birăuțiu. Începând cu anul 1907, gazeta a devenit „organul poporal al Partidului Național Român”, având ca editor și

aici până în aprilie 1911, după care și-a mutat activitatea la Arad. În calitate de redactor-șef al acestei publicații a scris și editat o serie de materiale literare, dar mai ales politice, în apărare intereselor poporului roman¹³. În perioada 1901-1902 a ocupat funcția de președinte al Societății Literare „Petru Maior” a studenților români de la Universitatea din Budapesta¹⁴, calitate din care, în anul 1902, a pus bazele, alături de alți colegi (printre care se număra Octavian Goga, Ioan Lupaș, Ilie Minea, Ion Montani, Dionisie Stoica, Ion I. Lapedatu, Alexandru Ciura, Gheorghe Tulbure, Horia Petra Petrescu, Gheorghe Popp, Octavian Tăslăoanu), gazetei „Luceafărul”¹⁵, revistă a unei „generații de excepție”, după cum remarca istoricul Cornel Sigmirean¹⁶. Acesta a participat, săptămânal, la întrunirile comitetului de redacție, care discuta și aproba sumarele revistei și care hotărârea aparițiile viitoare, cu excepția unei scurte perioade de timp în care, pe fondul unui conflict între redactori, și-a dat demisia¹⁷. În paralel, Sebastian

---

proprietar pe Aurel Vlad (Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Dicționarul presei românești (1731-1918)*, București, Editura Științifică, 1995, pp. 319-320).

¹³ Maria Razba, *Personalități hunedorene*, p. 523.

¹⁴ Societatea Literară „Petru Maior” a fost înființată în anul 1862, sub denumirea de „Societatea de lectură a tinerilor români din Pesta”. Conform statutului elaborat de membrii fondatori, societatea avea ca principal scop deprinderea „în limba română” prin prelucrarea operelor literare, istorice, religioase etc., precum și a diverselor traduceri (Eugenia Glodariu, „Înființarea, organizarea și activitatea culturală desfășurată de Societatea „Petru Maior” a studenților români din Budapesta”, în *Acta Mvsei Napocensis*, număr XIII, 1976, pp. 505-522).

¹⁵ „Luceafărul”: periodic ilustrat de cultură, literatură și artă, apărea bilunar la Budapesta (1902-1906), apoi la Sibiu (1906-1914), din inițiativa tinerilor universitari din Budapesta. „Oglindă a tuturor frământărilor vieții românești”, revista a promovat numeroși scriitori de prestigiu, precum Octavian Goga, Ion Agârbiceanu, Mihail Sadoveanu, Nicolae Iorga, Ioan Luca Caragiale, Liviu Rebreanu, Andrei Bârseanu, Onisifor Ghibu, Eugen Lovinescu, Lucian Blaga, Silviu Dragomir. Redacția a publicat și o serie de numere speciale, dedicate lui Mihai Eminescu, Aurel Vlaicu, Nicolae Grigorescu, Alexandru Vlahuță, George Coșbuc etc. Revista a reapărut la 1 ianuarie 1919, la București, sub conducerea lui Octavian Tăslăoanu (Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Dicționarul presei*, pp. 261-262).

¹⁶ Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității*, p. 270; a se vedea și: Sebastian Stanca, „Cum am înființat revista Luceafărul la Budapesta”, în *Revista de Istorie și Teorie Literară*, număr IV, 1970, p. 645; Maria Berényi, *Cultura românească la Budapesta în secolul al XIX-lea*, Giula, 2000, pp. 77-82; Maria Berényi, „Gazetele și calendarele populare ale lui Dimitrie Birăuțiu, proprietarul Tipografiei „Poporul Român” din Budapesta”, în *Izvorul. Revistă de etnografie și folclor*, număr XXXI, 2010, pp. 3-25.

¹⁷ Constantin Pascu, „Un cărturar originar din Petroșani între ctitorii revistei Luceafărul”, în *Sargeția. Acta Mvsei Devensis*, număr XVI-XVII, 1982-1983, p. 662.

Stanca a colaborat și cu alte publicații românești, precum „Lupta” (Budapesta) și „Telegraful Român” (Sibiu)¹⁸. Peste ani, rememorând perioada petrecută în capitala Ungariei, atât ca student și președinte al Societății Literare „Petru Maior”, cât și ca publicist, gazetar, apreciindu-și aportul la mișcarea națională a românilor, Sebastian Stanca nota următoarele rânduri: „[...] Și astăzi trebuie să recunoaștem că gazetele de la Budapesta au adus în deceniul de dinaintea Primului Război Mondial servicii deosebit de prețioase problemelor de viață națională a poporului român, contribuind în măsură covârșitoare la cristalizarea și fortificarea principiilor idealului național care se înfiripa tot mai stăruitor în sufletul poporului român și acesta este un fapt pe care cronica vremii nu-l poate tăgădui „instituției” românești din capitala Ungariei”¹⁹.

Anul 1907 a reprezentat un moment de cotitură în activitatea tânărului Sebastian Stanca, marcat de divizarea studențimii românești din Budapesta în două tabere, una condusă de Ioan Duma, cealaltă de Petru Groza, fiecare reclamând pentru sine controlul asupra gazetei „Lupta”. Astfel, Sebastian Stanca și-a depus demisia, revenind în Transilvania²⁰.

Întors pe meleagurile natale, în anul 1907, s-a căsătorit cu Maria Muntean, nepoata criticului literar Titu Maiorescu, originară din Ocna Sibiului, avându-l ca părinte spiritual pe „poetul pătimirii noastre”, Octavian Goga, de care îl lega o apropiată și sinceră prietenie încă din anii studenției. În același an a fost hirotonit preot, de către mitropolitul Ioan Mețianu, pe seama parohiei Vulcan, unde a activat până în anul 1911, când a fost transferat în localitatea Sebeșul-Săsesc²¹.

---

¹⁸ Mircea Păcurariu (coordonator), *Enciclopedia ortodoxiei românești*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2010, p. 598.

¹⁹ Markert Virgilia, „Publicistul Birăuțiu Dimitrie din Budapesta, Caragiale și Badea Cârțan”, în volumul *Administrație românească arădeană. Studii și comunicări din Banat-Crișana*, IX, coordonat de Doru Sinaci, Emil Arbonie, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2014, p. 614; pentru mai multe detalii a se vedea și: Andreea Oana Dăncilă, *Elite culturale românești în Transilvania în prima perioadă a secolului al XX-lea*, teză de doctorat, Cluj-Napoca, 2012; Idem, „Ipostaze ale elitei culturale românești din Transilvania începutului de secol XX: generația „Luceafărul” (1902-1914)”, în *Annales Universitatis Apulensis. Series Historica*, număr 14/I, 2010, pp. 229-238.

²⁰ Florin Dobrei, „Protopop stavrofor doctor Sebastian Stanca-micromonografie”, în *Revista Teologică*, an XVI, număr I, 2006, p. 133.

²¹ Idem, *Istoria vieții bisericești a românilor hunedoreni*, Reșița, Editura Eftimie Murgu, 2010, p. 647.

Pasionat fiind de cercetarea istoriei românilor, în anul 1910, s-a înscris la Facultatea de Filosofie, Limbi și Istorie a Universității „Ferencz József” din Cluj²², eforturile sale, în acest domeniu, fiind încununuate de obținerea titlului de doctor în istorie din partea noii universități românești, constituite după anul 1918²³.

Din această perioadă datează și implicarea sa în viața politică transilvăneană, fiind un sprijinitor activ al mișcării „tinerilor oțeliți”, constituită în jurul gazetei „Luceafărul”, grupare radicală condusă de Octavian Goga, care a intrat în conflict cu liderii Partidului Național Român din Transilvania, acuzându-i de moderație și de compromisuri în tratativele lor cu guvernul maghiar²⁴, dovadă stând corespondența purtată între Sebastian Stanca și liderul acestei grupări: „[...] Acum, după ce s-a mai domolit puhoiul frământărilor ce te-au zbuciumat în vremea din urmă, viu și eu, ca unul care ține la tine, cu inima, nu cu gura, să te felicit pentru uriașa energie cu care ai dus o luptă atât de grea până la sfârșit [...] Noi, cei cu inima curată, am tăcut și am lucrat aici în liniște pentru ideile tale și izbânda va fi a noastră. Dumnezeu să-ți dea puterea și trăire din belșug ca să duci idealul nostru, al tuturor, regenerarea noastră, la izbândă”²⁵.

Activitatea clericală a fost dublată de o bogată activitate culturală, desfășurată în cadrul Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA), despărțământul Sebeș, una dintre primele filiale constituite, al cărui secretar a fost în perioada 1911-1912, activitate curmată de izbucnirea Primului Război Mondial²⁶. Apoi, după mutarea familiei la Cluj, Sebastian Stanca a activat în cadrul despărțământului Cluj, aducându-și aportul, în calitate de membru al comitetului de conducere, la revitalizarea activității acestuia, amenințat, pe

---

²² Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității*, p. 588.

²³ Mihai-Octavian Groza, „Un cleric-cărturar uitat. Protopop stavrofor Sebastian Stanca”, în *ASTRA Salvensis*, an II, număr 4, 2014, p. 88.

²⁴ Lucian Boia, *Eugen Brode, 1850-1912. Destinul frânt al unui luptător național*, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Humanitas, 2013, pp. 280-292.

²⁵ *Octavian Goga în corespondență*, volum II, ediție îngrijită de Mihai Bordeianu, Ștefan Lemny, București, Editura Minerva, 1983, pp. 402-403.

²⁶ Petru I. Faur, *Profesorul Silviu Cărpinișianu, reprezentant al culturii în secolul al XX-lea în Sebeș*, Alba-Iulia, Editura Altip, 2004, pp. 50-51.

fondul înființării universității românești, a teatrului și operei naționale, a episcopiei, cu excluderea din viața culturală a orașului²⁷.

Pe fondul izbucnirii Primului Război Mondial, al intrării Regatului României în război de partea Antantei în anul 1916, al eșecului campaniei desfășurate de armata română în Transilvania și al derutei provocate de acestea²⁸, autoritățile austro-ungare au procedat la instituirea așa-numitei „granițe culturale” și la încarcerarea intelectualilor, formatori de opinie, în special a preoților²⁹, dat fiind faptul că „[...] preoții au fost vestalele cari au ținut pururea vie flacăra focului credinței naționale în poporul românesc”³⁰. Mulți preoți au fost internați în închisorile din Cluj și Făgăraș, dar majoritatea au luat drumul exilului, fiind internați în lagărele înființate în orașul Șopron (astăzi la granița dintre Austria și Ungaria), precum și în localitățile limitrofe³¹.

Alături de alți intelectuali din Sebeșul-Săsesc (protopopul ortodox Sergiu Medean, protopopul greco-catolic Ioan Simu, medicul Ioan Elekeș, avocatul Dumitru Ștefan, negustorul Nicolae Tincu), preotul Sebastian Stanca a fost încarcerat și deportat în județul Șopron³². Referitor la această perioadă de deținem o serie de informații, oferite de lucrarea acestuia, dedicată contribuției preoților transilvăneni la războiul pentru întregirea neamului. Condeiful preotului Sebastian Stanca va descrie calmul cu care a întâmpinat momentul deținerii, menționând că „[...] *Ce mari și minunate sunt lucrurile lui D[umne]zeu în împărăția sufletului omenesc. În momentele cele mai grele ale vieții, dă acestui suflet energii neînchipuite. O liniște grozavă mi-a cuprins sufletul în aceste momente, liniștea înspăimântătoare, care ca un preludiu cuprinde natura întreagă în preajma furtunei ce clocote înăbușită*

---

²⁷ Valer Moga, *ASTRA și societatea (1918-1930)*, Sebeș, Editura Emma Books, 2011, p. 307.

²⁸ Lucian Boia, *Primul Război Mondial. Controverse, paradoxuri, reinterpretări*, București, Editura Humanitas, 2014, p. 76.

²⁹ Petru Pinca, „Contribuția preoțimii române la înfăptuirea unirii de la 1 decembrie 1918”, în *ASTRA Blăjeană*, număr 4 (73), 2014, p. 6.

³⁰ Sebastian Stanca, *Contribuția preoțimei române din Ardeal la războiul pentru întregirea neamului (1916-1919)*, Cluj, Institut de Arte Grafice, Editură și Librărie „Cartea Românească” S. A., 1925, p. 5.

³¹ Ioan Bolovan, *Primul Război Mondial și realitățile demografice din Transilvania. Familie, moralitate și raporturi de gen*, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2015, p. 41.

³² Mihai-Octavian Groza, „Galeria sebeșenilor uitați: Sebastian Stanca (1878-1947)”, în *Sebeșul Povestit*, an II, număr 4, 2015, p. 29.

în adâncime. *Îmi făcusem repede seama cu mine. Dacă atâtea sute și mii de mucenici au sângerat pentru înfăptuirea unui ideal visat de veacuri, cu atât mai vârtos acum când înfăptuirea e în prag, reclamă acest ideal jertfă și mai multă de sânge. Iar dacă D[umne]zeu mi-a scris ca și eu să dau acest tribut glorios și sfânt, fie voia Domnului. Acum înțeleg pe deplin, de ce cei mai mari nevinovați ai istoriei au pășit pe treptele eșafodului cu atâta liniște și bărbăție*³³, precum și greutățile care au urmat după aceasta: despărțirea de familie, tratamentul și condițiile de încarcerare, alimentația sărăcăcioasă a celor deținuți etc.

În aceeași manieră, Sebastian Stanca descrie momentul ajungerii în localitatea Rust (localitate limitrofă orașului Șopron), menționând că: „[...] În amurgul serii de 5 sept[embrie] pe când ciurzile de vite coboară de pe colină intram în sat și amestecați cu aceste vite blânde, care căscău ochii mari la veneticii necunoscuți, ne facem intrarea „festivă” în cuibul, care avea să închidă pe lungă vreme cu lanțurile nelegiuirilor suspinele sufletelor noastre obosite. Un polițai ursuz ne ia din nou pomelnicul și după ce ne cetește regulile aspre ale internării ne dă drumul în comună. Zadarnică ne-a fost reclamația că n-avem bani, n-avem haine, n-avem alimente, n-avem nimic și zadarnică cererea ca să ne dea un adăpost. O ridicare din umeri a fost tot răspunsul. Noroc că în comună erau multe case goale, pe care mai cu binele, mai cu forța le ocupam câte doi-trei în tovărășie”³⁴. Cu același lux de amănunte este descrisă și viața exilaților („[...] expuși primejdiei de a pieri aici de foame”)³⁵, relația cu autoritățile maghiare (căroră „[...] suferința noastră le oferă prilej de plăcere și satisfacție”)³⁶, lipsa de ocupație a celor internați („[...] lipsiți de orice ocupație fizică și intelectuală nu ne rămâne alta decât să hoinărim vagabonzi pe uliți, pe malul lacului și prin vii”)³⁷, precum și alimentația precară („[...] Cu alimentația o ducem tot mai rău. Voluminoasa noastră cârciumăriță ne înăsprește tratamentul din zi în zi. Carnea de bou bătrân pusă la fiert la 11 ni se așterne caldă la ora 12, garnisită cu legume crude, stropite cu apă rece, sare și oțet. Zgârciurile de stomac ne silesc adeseori să

---

³³ Sebastian Stanca, *Contribuția preoțimei*, p. 11.

³⁴ *Ibidem*, p. 23.

³⁵ *Ibidem*, p. 26.

³⁶ *Ibidem*, p. 27.

³⁷ *Ibidem*, p. 29.

postim ziua întregă”)³⁸. Cu toate acestea, după părerea noastră, deținerea, încarcerarea și deportarea preoților români transilvăneni în Ungaria a fost exagerat comparată, de unii istorici, cu sistemul penitenciar din perioada comunistă. Trebuie precizat că cei deținuți și deportați au beneficiat de o „pensie” de internare (care varia de la câteva coroane, până la câteva zeci de coroane și care îi permitea celui deținut asigurarea unui minin alimentar), de colete cu alimente expediate de familii sau de diferitele băncii românești, puteau trimite și primi corespondențe, aveau acces la diferitele periodice ale vremii, inconvenientul, pentru un intelectual, fiind arestul la domiciliul stabilit, într-un teritoriu străin, condițiile improprie, ocară populației maghiare, precum și limbajul aspru și jignitor utilizat de autoritățile de ordine maghiare.

Dorul de casă, de familie, greutățile detenției sunt surprinse într-o serie de poeme, impregnate de o sensibilitate aparte, trimise de Sebastian Stanca redacției „Telegrafului Român” și publicate în paginile acestuia: „În exil”³⁹, „Dor de țară”⁴⁰, „Trist”⁴¹, „Resignare”⁴², „Toamnă”⁴³, „Vântul”⁴⁴, „Toamnă târzie”⁴⁵, „În cimitir”⁴⁶, „Rugăciune”⁴⁷. De departe, singurătatea și dorul de meleagurile natale sunt motivele regăsite în majoritatea poemelor compuse de Sebastian Stanca în exil: „*Vremea trece, 'n al meu suflet/Crește jalea val cu val,/Când te-oi mai vedea eu iară/Mult doritul meu Ardeal?*” („În exil”), „*Gându-mi sboară'n depărtare/Drum de țară până'n zare,/Trece'n fugă deal cu deal/La iubitul meu Ardeal/Văd pe culmi un mândru plai,/Unde adesea mă purtai/Doina de mi-o trăgănai./Turma iese'n luminiș/Din huceagul de-aluniș/Doina glasul și-l înstrună/Și de multă voie bună/Sună codrul de răsună*” („Dor de țară”), „*Mi dor de chipul scump al*

---

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Idem, „În exil”, în *Telegraful Român*, an LXV, sâmbătă 4/17 martie, număr 16, 1917.

⁴⁰ Idem, „Dor de țară”, în *Telegraful Român*, an LXV, marți 7/20 martie, număr 17, 1917.

⁴¹ Idem, „Trist”, în *Telegraful Român*, an LXV, marți 14/27 martie, număr 19, 1917.

⁴² Idem, „Resignare”, în *Telegraful Român*, an LXV, sâmbătă 18/31 martie, număr 20, 1917.

⁴³ Idem, „Toamnă”, în *Telegraful Român*, an LXV, marți 21 martie/3 aprilie, număr 21, 1917.

⁴⁴ Idem, „Vântul”, în *Telegraful Român*, an LXV, sâmbătă 25 martie/7 aprilie, număr 22, 1917.

⁴⁵ Idem, „Toamnă târzie”, în *Telegraful Român*, an LXV, joi 6/19 aprilie, număr 24, 1917.

⁴⁶ Idem, „În cimitir”, în *Telegraful Român*, an LXV, joi 13/26 aprilie, număr 16, 1917.

⁴⁷ Idem, „Rugăciune”, în *Telegraful Român*, an LXV, marți 30 mai/12 iunie, număr 40, 1917.

țării mele/Și-l caut cu ochii-n zarea de mătăasă/Dar plâng nemângâiat și'n suflet se pogoară/Povara grea a dorului de casă” („Trist”) și exemplele pot continua.

La începutul anului 1917, în urma numeroaselor intervenții ale populației locale, incapabilă să întrețină numărul mare de încarcerați, autoritățile maghiare au procedat la eliberarea unui însemnat număr de deținuți, printre aceștia numărându-se și preotul Sebastian Stanca, eliberat la 17 februarie 1917⁴⁸. Eliberarea nu i-a ușurat situația, dimpotrivă, întors acasă și-a aflat avutul „*pustiu, jaf și mizerie*”, fiind obligat să se prezinte de două ori pe săptămână la poliție și să suporte supravegherea fiecărei acțiuni de către organele de ordine maghiare⁴⁹. Cum afirmam și în rândurile de mai sus, de pe urma acestei experiențe, Sebastian Stanca ne-a lăsat o lucrare cu caracter memorialistic, care tratează atât propria experiență a autorului, cât și aceea a unui important număr de preoți, din diferite zone ale Transilvaniei, în special zonele de graniță, publicată în anul 1925.

Odată întors acasă, Sebastian Stanca și-a reluat activitatea, implicându-se activ în lupta pentru unire a Transilvaniei cu Regatul României, calitate din care, în toamna anului 1918, îl vom găsi ca membru activ al Consiliului Național Român din Sebeșul-Săsesc, pe care îl va conduce, pentru o scurtă perioadă de timp, în luna decembrie a aceluiași an. De asemenea, s-a numărat printre cei care au avut ocazia să facă parte din delegația sebeșenilor participanți la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia, care a consfințit unirea Transilvaniei cu România⁵⁰.

Datorită bogatei activități desfășurate până în momentul Marii Uniri, la începutul anului 1919, Sebastian Stanca a fost cooptat (alături de Pompei Morușca, viitor episcop al românilor ortodocși din Statele Unite ale Americii și Canada și Virgil Nistor) în comisia prezidată de asesorul consistorial Nicolae Ivan, trimisă la Cluj, de către Sinodul Arhidiecezan de la Sibiu, care urma să pună bazele reînființării Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului⁵¹. În anul 1921, prin legea cu numărul 3235/1921, a

---

⁴⁸ Sebastian Stanca, *Contribuția preoțimei*, p. 40.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 41.

⁵⁰ Mihai-Octavian Groza, „Sebeșul și Marea Unire. Aspecte privind activitatea Consiliului Național Român din Sebeș (3 noiembrie 1918-13 februarie 1919)”, în volumul *Sebeș-istorie și tradiții locale*, coordonat de Ionuț Costea, Sebeș, Editura Emma Books, 2014, pp. 145-146.

⁵¹ În cadrul acestei comisii au fost cooptați, ulterior, Ioan Lupaș, Tuiuiu Roșescu, Vasile Duma, Grigore Pletosu, Petru Popovici, Jovian Mureșan, Ioan Iliescu, Aurel Muntean,

fost reînființată Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului, asesorul Nicolae Ivan fiind înălțat la rangul de episcop al noii eparhii⁵². În primul consistoriu al eparhiei Clujului, printre alții, a fost ales și preotul Sebastian Stanca, în calitate de referent școlar⁵³. După zece ani, rememorând activitatea și eforturile depuse pentru reînființarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului, Sebastian Stanca îi mărturisea protopopului de Bistrița, Grigore Pletosu, următoarele: „[...] Când am ajuns în Cluj n-am găsit nici masă, nici casă, dar ne-am trudit părinte, ne-am trudit și ... iată ce-a ieșit!”⁵⁴.

Din momentul alegerii sale în consistoriul noii eparhii clujene, Sebastian Stanca, alături de familia sa, s-a mutat la Cluj, unde a rezidat până în anul 1940, îndeplinind funcțiile de asesor consistorial, protopop, iconom stavrofor, președinte al Asociației Clerului „Andrei Șaguna” (secția Cluj), prim-sfetnic al episcopului Nicolae Ivan (la moartea acestuia a devenit chiar locțiitor al scaunului episcopal, până la alegerea noului ierarh), deputat în Congresul Național Bisericesc etc.⁵⁵.

Prin numeroasele sale intervenții, beneficiind și de sprijinul părintelui său spiritual, ministrul Octavian Goga, Sebastian Stanca a reușit, prin intervenția Ministerului de Interne, să obțină din partea primăriei orașului Cluj, cu titlu de gratuitate, terenul din fața Teatrului Național pentru ridicarea viitoarei catedrale, deoarece „[...] clădirea unei catedrale ortodoxe române în Cluj se impune ca o necesitate culturală și națională și de aceea, credem că ea trebuie să se ridice în inima orașului”⁵⁶. De asemenea, tot lui Sebastian Stanca i se datorează și înființarea Muzeului de

---

Zaharia Man, Zosim Chirtop, Gavril Buzura, Alexandru Dragomir, Vasile Pahone, Simion Ciuca, George Wiltt, Ioan Herman și Antonie Mandea.

⁵² Ioan Vasile Leb, „Nicolae Ivan (1855-1936), întâiul episcop al Vadului, Feleacului și Clujului”, în volumul *Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului la 90 de ani (1921-2011)*, editat de Ștefan Iloaie, Bogdan Ivanov, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2012, p. 109; Iuliu-Marius Morariu, *Restitutio Grigore Pletosu*, Cluj-Napoca, Editura Eikon/Renașterea, 2014, pp. 42-43.

⁵³ Nicolae Bocșan, „Istoricul reînființării Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului”, în volumul *Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului la 90 de ani (1921-2011)*, editat de Ștefan Iloaie, Bogdan Ivanov, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2012, p. 80.

⁵⁴ Nicolae Feier, „Despre reîntemeierea Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului”, în *Tabor*, număr 9, decembrie 2011, p. 95.

⁵⁵ Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ediția a II-a revăzută și întregită, București, Editura Enciclopedică, 2002, p. 451.

⁵⁶ Sebastian Stanca, *Episcopia Ortodoxă Română a Vadului Feleacului și Clujului, 1919-1929*, Cluj, Tipografia Eparhiei Ortodoxe Române, 1930, p. 65.

Antichități Religioase, pe lângă centrul eparhial, format inițial din piesele și obiectele donate de el însuși⁵⁷.

Beneficiind de experiența editării unui periodic, dobândită în timpul anilor de studiu, din inițiativa sa, la 10 octombrie 1919, ieșea de sub teascurile tipografiei eparhiale, primul număr al „Foi bisericești”, pas urmat, la 1 septembrie 1923, de apariția organului oficial al episcopiei, botezat sugestiv „Renașterea”⁵⁸. În primul număr al acestei gazete, redactorul responsabil Sebastian Stanca preciza următoarele: „*Cu sentimente de adevărată bucurie creștinească vestim cucernicilor noștri preoți și tuturor celor ce poartă la inimă interesele eparhiei noastre, că în ziua de astăzi am ajuns iarăși în situația de a vă pune la dispoziție o gazetă oficială a Consistoriului nostru [...] prin reînvierea gazetei noastre și munca noastră neprihănită vom putea da și noi o modestă contribuție la consolidarea temelilor statului nostru românesc*”⁵⁹.

Datorită muncii depuse atât în activitatea de reînființare a episcopiei Clujului, Vadului și Feleacului, cât și în plan cultural, național, bisericesc, protopopul stavrofor Sebastian Stanca a fost decorat de către autoritățile române cu medalia „Răsplata Muncii pentru Biserică” (clasa I) și „Coroana României” în grad de cavaler⁶⁰.

În anul 1940, după trecerea Ardealului de Nord în componența Ungariei, prin Dictatul de la Viena, Sebastian Stanca a luat în mână toiagul pribegiei și s-a refugiat dincolo de linia de demarcație, la Sibiu, împreună cu alte instituții, organizații și personalități ale vieții culturale transilvănene, de unde, prin numeroase călătorii și intervenții și-a adus aportul la organizarea noului vicariat de la Alba-Iulia⁶¹, precum și a Episcopiei Maramureșului⁶².

⁵⁷ Maria Razba, *Personalități hunedorene*, p. 523.

⁵⁸ Florin Dobrei, *Istoria vieții bisericești*, p. 647.

⁵⁹ ***, „Gazeta noastră”, în *Renașterea*, an I, 1 septembrie 1923, număr 1, p. 1.

⁶⁰ Maria Razba, *Personalități hunedorene*, p. 523.

⁶¹ Pentru mai multe detalii a se vedea: Alexandru Moraru, „Vicariatul Ortodox Român Alba-Iulia (1940-1945). Aspecte generale”, în volumul *Identități profesionale în Europa Central-Orientală (secolele XVII-XXI)*, coordonat de Nicolae Bocșan, Ana Victoria Sima, Ioan Cârja, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2009, pp. 491-510; Cosmin Cosmuța, „Momente privitoare la organizarea Vicariatului Ortodox Român de Alba-Iulia”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, an LIII, număr 1, 2008, pp. 47-56; Cosmin Cosmuța, „Vicariatul Ortodox Român de Alba-Iulia-documente referitoare la înființarea și desființarea sa”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca*, volum X, 2008, pp. 271-280; Cosmin Cosmuța, *Vicariatul Ortodox Român Alba-Iulia (1940-1945)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2014.

Ca literat, dramaturg, gazetar, Sebastian Stanca s-a remarcat printr-o serie de lucrări publicate: în domeniul literar amintim următoarele volume: *Pribegii. Comedie din viața meseriașilor* (Sibiu, 1910), *Bucătăreasa. Comedie într-un act* (Brașov, 1911), *Lazăr Diacul. O întâmplare adevărată* (București, 1923), *Fiul cantonierului și alte nuvele* (București, 1925), *Sergentul. Episod din luptele de lângă Jiu în pasul Surduc la începutul lui septembrie 1916. Dramă într-un act* (Arad, 1926), *Lege nouă. Comedie într-un act* (Sibiu, 1933), *Apis și Este* (București, 1942) etc.; în domeniul literaturii religioase amintim următoarele volume: *Pocăiții. Studiu pentru combaterea sectei pocăiților* (Sibiu, 1913), *Pâinea vieții. Carte de rugăciuni pentru toți creștinii* (Cluj, 1923) etc.; a susținut o serie de conferințe, ale căror texte au fost publicate fie în paginile revistei „Renașterea”, fie în diversele publicații ale ASTREI, fie sub formă de broșură (Mihai Viteazul, Gheorghe Dima, Gheorghe Lazăr, Ciprian Porumbescu, Timotei Cipariu); în manuscris au rămas mai multe piese de teatru, precum și o serie de traduceri din Schiller, Goethe, Uhland și Heine. La fel de importante au fost și colaborările sale la „Telegraful Român”, „Luceafărul”, „Țara Noastră”, „Cosânzeana”, „Revista Teologică”, „Tribuna”, „Libertatea”, „Anuarul Institutului de Istorie Națională” etc.⁶³. Pe lângă contribuțiile, amintite mai sus, Sebastian Stanca s-a remarcat și ca traducător de librete de operă și operetă, într-o vreme când la Cluj se puneau bazele teatrului muzical în limba română. Conform surselor consultate, Stanca a tradus și adaptat în versuri un număr de peste 11 librete, printre acestea numărându-se: *Lucia de Lamermoor* (de Donizetti), *Frumoasa Elena* (de Offenbach), *Romeo și Julieta* (de Gounod), *Freischütz* (de Weber), *Vânătorul de păsări* (de Zeller) etc.⁶⁴.

Cu toate acestea, ceea ce definește activitatea culturală a clericului-cărturar Sebastian Stanca este cercetarea istoriei bisericești a românilor transilvăneni. Conform istoricului Ioan Băndean aria cercetărilor istorice, desfășurate de Sebastian Stanca, poate fi împărțită în patru mari direcții de cercetare: o direcție dedicată frământărilor generate de încercările de atragere a românilor la uniune, o alta dedicată identificării clerului bisericii ortodoxe din Transilvania cu interesele sociale și bisericești ale românilor de sub stăpânirea austriacă, apoi austro-ungară, o alta dedicată aportului

---

⁶² Florin Dobrei, *Istoria vieții bisericești*, p. 647.

⁶³ *Ibidem*, pp. 647-648.

⁶⁴ Constantin Pascu, „Un cărturar originar din Petroșani”, p. 663.

preoților ardeleni la războiul pentru întregirea neamului, ultima fiind dedicată cercetării istoricului Episcopului Vadului, Feleacului și Clujului⁶⁵. Aceasta ultimă direcție de cercetare s-a concretizat prin publicarea volumului omagial *Episcopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului*, la zece ani de la reînființarea episcopiei, motivându-și demersul astfel: „[...] Socotim deci de datoria noastră să aducem, cu prilejul împlinirii celor dintâi zece ani de la reînvierea episcopiei noastre, deoparte un modest prinos de cinste înaintașilor noștri, iar de altă parte să dăm o icoană a străduințelor noastre în timpul acestor zece ani de activitate”⁶⁶.

Dintre lucrările sale istorice, de departe, cea mai importantă este monografia dedicată vieții și activității episcopului Vasile Moga, de fapt teza sa de doctorat, coordonată de istoricul Ioan Lupaș, publicată în anul 1938. Pornind de la considerentul că o serie de istorici de prestigiu, precum Ilarion Pușcariu, Gheorghe Bodgan-Duică, Nicolae Iorga, care s-au ocupat de perioada păstoririi episcopului și mitropolitului Andrei baron de Șaguna, au blamat personalitatea și activitatea desfășurată de predecesorul acestuia, episcopul Vasile Moga, întâiul episcop român ortodox după încorporarea Transilvaniei în Imperiul Habsburgic, prin cercetările sale, prin numeroasele documente analizate, Sebastian Stanca a reușit, prin lucrarea *Viața și activitatea episcopului Vasile Moga (1774-1845)*, publicată la Cluj, în anul 1938, să reabiliteze figura vrednicului ierarh. Punându-se capăt controverselor din jurul personalității episcopului Vasile Moga, însuși Nicolae Iorga va lăuda eforturile depuse de Sebastian Stanca, afirmând următoarele: „Bravo, părinte Stanca! Bine că s-a terminat odată povestea cu Vasile Moga”⁶⁷.

Pe lângă acestea, Sebastian Stanca s-a arătat preocupat și de întocmirea unor monografii bisericești (monografia bisericii ortodoxe din Sebeș),⁶⁸ mănăstirești (monografia mănăstirii de la Râpa Râmețului)⁶⁹ și locale⁷⁰.

---

⁶⁵ Ioan Băndean, „Protopop stavrofor doctor Sebastian Stanca (1878-1947). Contribuția sa la cunoașterea istoriei bisericii transilvane și la reînființarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului”, în *Mitropolia Ardealului*, an XXXI, număr 5, 1986, p. 60.

⁶⁶ Sebastian Stanca, *Episcopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului, 1919-1929*, Cluj, Tipografia Eparhiei Ortodoxe Române, 1930, p. 5.

⁶⁷ Ioan Băndean, „Protopop stavrofor”, pp. 62-63.

⁶⁸ Sebastian Stanca, *Biserica Ortodoxă din Sebeș*, Cluj, Tiparul Tipografiei Eparhiale Ortodoxe Române, 1928, pp. 3-25.

Rămas la Sibiu, Sebastian Stanca va trece la cele veșnice, după o lungă suferință, în dimineața zilei de 9 noiembrie 1947, fiind înhumat în cimitirul central din localitate, ducând cu el în mormânt o experiență istorică de o viață, o adevărată școală istorică, teologică, literară, publicistică. În necrologul semnat de Vasile Sava, publicat pe prima pagină a revistei „Renașterea”, din 23 noiembrie 1947, se consemnau următoarele rânduri: „[...] Cu el s-a stins un suflet nobil și o inimă largă, care încălzea pe toți care veneau în contact cu el [...] S-a dus și părintele Stanca. Legea firii este necruțătoare. Când crezi că ai dobândit lumea, ți-ai așezat copiii, în groapă te sălășluiești. Unica mângâiere este că acolo nu sunt cunoscute scârbele și durerile lumii acesteia”⁷¹.

Talentul literar va fi moștenit și continuat de doi dintre fiii acestuia, Radu Stanca (poet, dramaturg, regizor, discipol și asistent al marelui Lucian Blaga, profesor de estetica teatrului la Conservatorul Popular din Sibiu, mentor și membru marcant al Cercului Literar de la Sibiu, redactor al revistelor „Maine”, „Symposion”, „Curțile Dorului” și „Națiunea Română”), respectiv Horia Stanca (memorialist, cronicar dramatic, traducător, ofițer de artilerie, atașat de presă și secretar cultural la Legația Română din Berlin, funcționar al Ministerului de Externe și în Ministerul Informațiilor)⁷².

---

⁶⁹ Idem, *Mănăstirea de la Râpa Râmețului: 1486-1827*, Cluj, Tiparul Tipografiei Eparhiale Ortodoxe Române, 1936, pp. 3-23.

⁷⁰ Sebastian Stanca a lăsat în manuscris o monografie istorico-geografică a Văii Jiului, premiată în anul 1934 de către Academia Română și publicată în revista „Steagul Roșu” din Petroșani, de-a lungul câtorva numere în perioada 1971-1972. Textul monografiei, premiat de Academia Română, a fost apreciat, în termeni elogioși, de către istoricul Alexandru Lapedatu, care afirma că: „Din citirea acestui bogat manuscris, autorul se vede a fi un om cu bogate și temeinice informații asupra localității și a regiunii căreia acesta aparține, informațiunile culese nu numai din cărți, ci și din cunoștință directă și intuiția proprie a locurilor, oamenilor și împrejurărilor de care se ocupă. El utilizează în lucrarea sa tot ce s-a publicat mai important în limba română, maghiară” (a se vedea: „Raportul domnului Alexandru Lapedatu în ședința Academiei Române din 29 mai 1933 asupra acestei monografii”, în *Analele Academiei Române. Secția istorică*, număr III, 1932-1933, p. 99). Versiunea integrală a monografiei a fost publicată în anul 1996 de către Dumitru Velea (a se vedea: Sebastian Stanca, *Monografia istorico-geografică a localității Petroșeni din Valea Jiului*, Petroșani, Editura Fundației Culturale „Ion D. Sârbu”, 1996, pp. 5-98).

⁷¹ Vasile Sava, „Doctor Sebastian Stanca”, p. 1.

⁷² Florin Dobrei, „Protopop stavrofor”, pp. 142-143.

Cărturar de excepție, animat de un sensibil spirit critic, teolog, literar, gazetar, Sebastian Stanca a rămas în memoria celor care l-au cunoscut și nu numai un neobosit căutător al pietrei filosofale, a cărui viață și activitate i-au fost încununate de funcțiile deținute, de conferințele susținute, dar mai ales de opera istorică și literară, care a îmbogățit zestrea culturală a poporului român și care rămâne o mărturie vie, peste veacuri, a eforturilor depuse pe meleagurile cunoașterii. Departele de a fi complet, demersul nostru propune un punct de vedere asupra vieții și activității desfășurate de clericul-cărturar Sebastian Stanca, în speranța că umilele rezultate la care am ajuns să constituie o reală contribuție, care să servească și altor cercetători interesați de subiect.